

Δασικές πυρκαγιές στο ελληνικό μεσογειακό τοπίο: ευλογία και κατάρα!

Αγαπητοί/ες συνάδελφοι,

Η [Επιτροπή Περιβάλλοντος και Τροφίμων](#) της Πανελληνίας Ένωσης Βιοεπιστημόνων (ΠΕΒ), επικοινωνεί μαζί σας για να μοιραστεί την αγωνία της για την, ακόμα σε εξέλιξη, **λαίλαπα δασικών πυρκαγιών** στην χώρα μας. Στόχος μας ως επιστημονικού φορέα, είναι η ενημέρωση του κοινού, η **συνεργατική κινητοποίηση** της επιστημονικής κοινότητας και η **ανάδειξη προτάσεων** για την «επόμενη ημέρα». Η μελέτη, προστασία και διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος αποτελούν αναπόσπαστα γνωστικά αντικείμενα της επιστήμης της **Βιολογίας** και ως εκ τούτου η συμβολή μας σε αυτά είναι καθοριστική.

Δασικά οικοσυστήματα και πυρκαγιές

Παρόλη την τραγικότητα των ημερών, οφείλουμε ως περιβαλλοντικοί επιστήμονες να επισημάνουμε διακριτικά ότι οι δασικές πυρκαγιές ως αποτέλεσμα φυσικών διαδικασιών αποτελούν την κινητήριου δύναμη στην εξέλιξη, στην εξάπλωση και στην οργάνωση των δασών στον πλανήτη.

Στα μεσογειακά οικοσυστήματα, οι επιπτώσεις των δασικών πυρκαγιών στις οικολογικές διεργασίες είναι πολυσύνθετες και διαφοροποιούνται με βάση τη δομή της βλάστησης και το καθεστώς της φωτιάς (ένταση, συχνότητα, έκταση). Η μεταπυρική εξέλιξη των φυτοκοινοτήτων εξαρτάται από την προσαρμοστικότητα και ανθεκτικότητά τους, η οποία συνδέεται πρωτίστως με την ποικιλότητα, την δομή της βλάστησης και τις οικολογικές λειτουργίες. Για παράδειγμα, η **εδαφική τράπεζα**, δηλαδή το αναγεννητικό απόθεμα μέσα στο έδαφος, εκτός από τα **σπέρματα** περιλαμβάνει **υπόγειους βολβούς** που δεν νεκρώθηκαν από τη φωτιά, καθώς και πρέμνα, κονδύλους κτλ.

Η σχέση της μεσογειακής δασικής βλάστησης, και ειδικότερα του πευκοδάσους, με τη φωτιά αποτελεί **αναπόσπαστο κομμάτι του κύκλου της διαδοχής των οικοσυστημάτων** αυτών και προϋπήρχε της ανθρώπινης παρουσίας. Οι κλιματικές συνθήκες στα μεσογειακά δασικά συστήματα, δημιουργούν πλεόνασμα παραγόμενης, μέσω της φωτοσύνθεσης, βιομάζας σε

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΒΙΟΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

Χέυδεν 13, 104 34, Αθήνα / ΤΗΛ.: 210 5224632, 6971640024

URL:<http://www.pev.gr>, e-mail: grammateia@gmail.com,

Ωράριο λειτουργίας: Δευτέρα έως και Πέμπτη 17:00-20:00

σχέση με την βιομάζα που αποικοδομείται. Η συσσώρευση αυτής της βιομάζας, θα εμπόδιζε την ανανέωση του οικοσυστήματος αν δεν υπήρχε ο εναλλακτικός τρόπος διάσπασής της μέσω της φωτιάς, η οποία καθαρίζει το έδαφος και προάγει με την υψηλή θερμοκρασία την βλάστηση νέων φυτών από την τράπεζα σπερμάτων που βρίσκεται στο έδαφος. Αυτό όμως που αποτελεί πρόβλημα στην αναγέννηση του δάσους είναι η μείωση των μεσοδιαστημάτων μεταξύ των πυρκαγιών, γιατί έτσι τα δάση που ξανακαίγονται δεν προλαβαίνουν να ωριμάσουν βιολογικά και να αποκτήσουν απόθεμα σπερμάτων, με αποτέλεσμα να οδηγούνται σε μη αναστρέψιμη υποβάθμιση και μεταβολή της οικοφυσιογνωμίας τους.

Η αλλαγή στις χρήσεις γης

Με τα χρόνια οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες οδήγησαν σε **αλλαγή στις χρήσεις γης με εγκατάλειψη της υπαίθρου** και των αγροτικών εκτάσεων στην ημιορεινή ζώνη, την απαξίωση παραδοσιακών ασχολιών όπως η ρητινοκαλλιέργεια, η εκτατική κτηνοτροφία, η μελισσοκομία και η δασοκομία με άμεσες και έμμεσες συνέπειες:

- μειωμένη ανθρώπινη παρουσία εντός των δασικών συστημάτων με αποτέλεσμα τον μη έγκαιρο εντοπισμό εστίων φωτιάς και την διευκόλυνση παραβατικών ενεργειών,
- συσσώρευση υπερβολικής ποσότητας καύσιμης ύλης,
- μείωση ξέφωτων και ανοιχτών λιβαδικών εκτάσεων που ευνοούν την ποικιλότητα σε ενδιαιτήματα και είδη κ.ά..

Επιπλέον, στην ζώνη μίξης δασών-οικισμών η **μετατροπή δασικών εκτάσεων** στις παρυφές αστικών κέντρων σε «κήπους» εξοχικών κατοικιών ή ακόμη χειρότερα η «αξιοποίησή» τους από τουριστικές μονάδες που αποβλέπουν αποκλειστικά και με κάθε τρόπο σε κέρδη **με βαρύ οικολογικό αποτύπωμα και μηδενικό σεβασμό στο φυσικό κεφάλαιο** –δημόσιο αγαθό, συνταγματικά κατοχυρωμένο– οδηγούν εγγυημένα σε κατακερματισμό του δάσους και απώλεια της οικολογικής συνοχής.

Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό με τις ακραίες συνθήκες ξηρασίας και τους συχνότερους και μεγαλύτερης διάρκειας καύσωνες που καταγράφονται τα τελευταία χρόνια, συνιστούν έναν «εκρηκτικό» συνδυασμό που κορυφώνεται με την εκδήλωση μεγάλων πυρκαγιών σε όλη την επικράτεια.

Λόγω ακριβώς της ιδιαιτερότητας της σχέσης των μεσογειακών οικοσυστημάτων με την φωτιά, **απαιτείται επιστημονικά τεκμηριωμένη διαχείριση** και όχι ένα συνονθύλευμα ξεπερασμένων πρακτικών, εσφαλμένων παρεμβάσεων, αποδυνάμωσης των καθ' ύλη αρμόδιων υπηρεσιών και έμφασης κυρίως σε ακριβά μέσα αεροπυρόσβεσης. **Ο άνθρωπος και το πεζοπόρο τμήμα** είναι που τελικά θα καθορίσουν την έκβαση μιας μεγάλης δασικής πυρκαγιάς.

Μια ολοκληρωμένη εθνική δασική πολιτική θα πρέπει να στοχεύει πρωτίστως στην **πρόληψη**, εφαρμόζοντας ουσιαστικές διαχειριστικές δράσεις:

- επιλεκτική υλοτόμηση/αραίωση δέντρων,

- ελεγχόμενη εκτατική βόσκηση,
- αφαίρεση της πλεονάζουσας βιομάζας για παραγωγή ξυλείας,
- εξασφάλιση της αναγέννησης των συστάδων και οικολογική σταθεροποίησή τους,
- διατήρηση/ενθάρρυνση παραδοσιακών πρακτικών διαχείρισης, όταν αυτές συνδέονται θετικά με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας,
- βελτίωση των μεθόδων συγκομιδής, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι επιπτώσεις στη φύση,
- διάνοιξη μόνο των απαραίτητων δασικών δρόμων και αντιπυρικών ζωνών βάσει επιστημονικών προδιαγραφών και συνεκτιμώντας τις επιπτώσεις στα είδη και στα ενδιαιτήματά τους (π.χ. αρκούδα, λύκος, ορνιθοπανίδα, ενδιαιτήματα διαχείμασης, οικολογικοί διάδρομοι, μεγάλα σε ηλικία δέντρα που χρησιμοποιούνται από είδη αρπακτικών ή δασόβιων πουλιών).

Στον τομέα της πυρόσβεσης η εισαγωγή σύγχρονων τεχνολογιών έγκαιρης προειδοποίησης, παρακολούθησης και σχεδιασμού του πυροσβεστικού έργου και η ενεργή και επιτελική εμπλοκή **ειδικών επιστημόνων** στη διαχείριση δασικών οικοσυστημάτων είναι ο μόνος ενδεδειγμένος τρόπος για επιχειρησιακή ευελιξία και αποτελεσματική αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών.

Μεταπυρική διαχείριση

Στην μεταπυρική διαχείριση, καθοριστικός παράγοντας για να μπορέσει το οικοσύστημα να αρχίσει και να ολοκληρώσει μόνο του με επιτυχία τη φυσική πορεία επανάκαμψης μετά τη φωτιά, είναι **να αφεθεί –τουλάχιστον τα πρώτα μεταπυρικά έτη– χωρίς ανθρώπινη παρέμβαση**, η οποία σχετίζεται συνήθως με την ξύλευση και απομάκρυνση της καμένης βιομάζας, τις αναδασώσεις, τη βοσκή ή την αλλαγή χρήσης γης.

Αυτές τις ώρες διαφαίνεται ο κίνδυνος άτακτων και χωρίς επιστημονική βάση αναδασώσεων, για λόγους εντυπωσιασμού και απενοχοποίησης, που περισσότερο βλάπτουν παρά ωφελούν στην αποκατάσταση του δάσους. **Βεβαίως δεν πρέπει να παραβλέπουμε την τάση για ανιδιοτελή εθελοντική προσφορά, που όμως θα είναι πολύ πιο αποτελεσματική αν προηγηθεί ενημέρωση και υπεύθυνη οργάνωση.**

Άμεση ανάγκη αναδάσωσης απαιτείται μόνο για την αντιμετώπιση της διάβρωσης του εδάφους σε πολύ επικλινή εδάφη και όταν η φωτιά έχει πλήξει δάση με δέντρα ηλικίας μικρότερης των 20 χρόνων. Επίσης, ειδικά για τις **Προστατευόμενες Περιοχές** συστήνεται η επαγρύπνηση για εισβολή ξενικών, φυτικών κυρίως, ειδών, αλλά και η παρακολούθηση των δέντρων που επιβίωσαν από την φωτιά, καθώς τώρα κινδυνεύουν από διάφορες οικογένειες κολεοπτέρων και λεπιδοπτέρων που προσβάλλουν τον φλοιό και τον κορμό τους.

Στην πρόληψη συμβάλλει και η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού όλων των ηλικιών :

- ένταξη στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση βιωματικών δράσεων με στόχο την γνωριμία με τα οικοσυστήματα, την βιοποικιλότητα και την σημασία της, την μοναδική χλωρίδα της Ελλάδας, αλλά και την πανίδα που περιλαμβάνει από «ταπεινούς» αποικοδομητές μέχρι εμβληματικά απειλούμενα είδη,
- ευαισθητοποίηση των ενηλίκων για το πόσο σημαντικό είναι να σεβόμαστε και να προστατεύουμε το φυσικό περιβάλλον για την σωματική και ψυχική μας υγεία,
- ενημέρωση του κοινού για τις βέλτιστες πρακτικές ως προς την προστασία και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος

Τέλος πολύ σημαντική είναι η εμπλοκή των τοπικών κοινωνιών τόσο στην πρόληψη, όσο και στον περιορισμό των επιπτώσεων και στην αποκατάσταση, σε ένα μοντέλο συν-διαχείρισης μετά από στοχευμένη, συστηματική ενημέρωση.

Η Ανθρωπόκαινος Εποχή

Η Ανθρωπόκαινος Εποχή που ζούμε, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις αλληπάλληλες οικονομικές **κρίσεις**, την κλιματική κρίση, την κρίση βιοποικιλότητας και, όψιμα, την υγειονομική κρίση, όλες τους με έναν κοινό παρονομαστή, τον άνθρωπο, ο οποίος καλείται να αναλάβει τις ευθύνες του και να προχωρήσει στην επίλυση των προβλημάτων που δημιούργησε στον πλανήτη όσο υπάρχει χρόνος.

Ο άνθρωπος προκαλεί τις υγειονομικές και κλιματικές κρίσεις και όχι αντίστροφα, και κανείς δεν μπορεί να τις χρησιμοποιεί ως δικαιολογία για τον κατακερματισμό των βιοτόπων, την καταπάτηση των δασών, την άναρχη ανάπτυξη, τη ρίψη κάθε λογής αποβλήτων σε ρέματα και δάση, τη διάνοιξη δρόμων σε κάθε γωνιά της φύσης, τη ρύπανση και τα κάθε λογής μεγάλα και μικρά συμφέροντα.

Χωρίς ευρεία και ουσιαστική οικολογική συναίνεση, για την προστασία της βιοποικιλότητας και της φύσης γενικότερα, η ημερομηνία λήξης θα έρθει ανέλπιστα γρήγορα. Ο όρος «Ενιαία Υγεία» που η ΠΕΒ μαζί με την διεθνή επιστημονική κοινότητα προσπαθεί να προάγει, συμπυκνώνει την άρρηκτη σχέση «Άνθρωπος-Ζώα-Περιβάλλον» όπως δραματικά αποδεικνύεται καθημερινά.

Ως **Επιτροπή Περιβάλλοντος και Τροφίμων**, σκοπεύουμε να απευθυνθούμε σε άλλους Επιστημονικούς, Κοινωνικούς και Κρατικούς Φορείς και μέλη της κοινωνίας των πολιτών, για την ενημέρωση του κοινού, τον συντονισμό δράσεων και τον συνολικό σχεδιασμό της αντιπυρικής προστασίας, αλλά και την στοχευμένη παρέμβαση με στόχο την επισήμανση και ρύθμιση των νομοθετικών κενών που διευκολύνουν την αλλαγή χρήσης και χαρακτήρα των δασικών και λοιπών υπό προστασία φυσικών οικοτόπων, ενισχύοντας την δυναμική του άρθρου 117 του Συντάγματος, το οποίο είναι αφιερωμένο στη διαδικασία αναδάσωσης δασικών εκτάσεων κατεστραμμένων από πυρκαγιά.

Επιτροπή Περιβάλλοντος & Τροφίμων-ΠΕΒ

Για το ΔΣ της ΠΕΒ

Ο Πρόεδρος

Απόστολος Βανταράκης
Καθηγητής
Τμ. Ιατρικής Παν. Πατρών

Ο Γεν. Γραμματέας

Γεώργιος Βέρριος
Εκπαιδευτικός
Β/μιας Εκπαίδευσης